

CORESPONDENȚA LUI VASILE ALECSANDRI CU EDOUARD GRENIER (1855 – 1885)

VASILE ALECSANDRI'S CORRESPONDENCE WITH EDOUARD GRENIER

Radu MOȚOC

Abstract: *The article highlights Vasile Alecsandri's correspondence with various cultural and political people. Today, Vasile Alecsandri's correspondence is considered as unique in Romania culture.*

Key words: *Vasile Alecsandri, unpublished letters, Edouard Grenier*

Corespondența lui Vasile Alecsandri poate fi considerată din multe privințe ca fiind unică în România, atât prin numărul mare de peste 2.200 de scrisori cunoscute până acum, dar și prin diversitatea persoanelor din elita culturală și politică cu care corespoda.

Importanța acestor scrisori a determinat de-a lungul timpului mai multe inițiative de a publica o parte din ele, dar în totalitate ele nu au văzut până acum lumina tiparului.

- Prima încercare de a publica o parte din aceste scrisori a fost cea a doi cercetători pasionați: **Ilarie Chendi** și **E. Carcalechi**, care au prins într-un volum de *Scrisori*, apărut la Socec, cele 426 de epistole ale lui Alecsandri adresate lui Maiorescu, Iacob Negruzzi, Al. Papadopol-Calimah și Paulinei Alecsandri, soția scriitorului¹.

- A doua lucrare aparține bibliotecarului francez **Georges Gazier**, care publică: „Lettres inédites du poète roumain Basile Alecsandri à Edouard Grenier” la *Librairie ancienne H. Champion* din Paris, în 1911². Această lucrare a fost tradusă în românește și prefațată de Alecsandrescu-Dorna.

- Următoarea lucrare aparține **Mariei G. Bogdan**, fica scriitorului, care publică o culegere de corespondențe primite de la tatăl ei. Lucrarea se intitulează: „*Autrefois et aujourd'hui*”, care apare la București în anul 1929 și cuprinde aproape o sută de scrisori³.

- Scrisori inedite de la V. Alecsandri din perioada 1872-1890 sunt publicate de **Emil Vărtosu**, la *Editura Fundației Culturale M. Kogălniceanu* în 1939 și cuprind 19 scrisori adresate lui M. Kogălniceanu și D. A. Sturdza.

- O colecție importantă avea să apară în anul 1960, care include scrisorile inedite ale lui V. Alecsandri adresate celor 26 destinatari, scrisori care nu mai fuseseră publicate. Ediția este îngrijită de **Marta Anineanu** și este prefațată cu un studiu destul de extins și valoros, care oferă informații importante legate de aceste scrisori și nu numai, fiind semnată de **G. C. Nicolescu**⁴.

- Lucrarea mai sus amintită este reeditată în anul 1964 și este publicată tot de

Fig. 1 Edouard Grenier

¹Marta Anineanu, *Documente literare inedite, V. Alecsandri, Corespondență, prefață de G. C. Nicolescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1960.*

²Alecsandrescu-Dorna, *Scrisori inedite ale lui V. Alecsandri cu Edouard Grenier 1855-1885, Ed. Librăriei „Universală” Alcala & Co, București, Biblioteca pentru toți.*

³Marta Anineanu, *op., cit., pag. VII.*

⁴Marta Anineanu, *op., cit.*

Marta Anineanu. De data acesta corespondența este completată cu doisprezece noi destinatari și cu trei lucrări inedite:

- A. Excursie făcută cu mai mulți prieteni la Cetatea Neamțului și la mănăstirile Neamț și Văratcă în mai 1846.
- B. Scrisori primite de V. Alecsandri de la părinții săi în 1834-1839.
- C. Jurnalul de călătoriei lui V. Alecsandri în Italia cu Elena Negri în 1846-1847⁵.

Toate aceste lucrări ne oferă o bogăție de date privind viața scriitorului, proiectele literare și evenimentele culturale și politice în general, utile pentru cercetătorii de istorie și literatură. Indicarea localităților de unde au fost expediate scrisorile constituie un prețios itinerar, deosebit de util privind cronologia vieții scriitorului.

Cele două volume îngrijite de **Maria Anineanu** fiind publicate în perioada anilor 1960-1964, au suferit evident de restricțiile impuse legate de Familia Regală, care îl aprecia pe Alecsandri ca poet național și care îl invita la Palatul Peleş în fiecare an începând cu 1882, unde stătea câteva săptămâni și juca seara biliard cu Regele Carol I⁶.

Fig. 2 Monograma brodată de regina Elisabeta pentru V. Alecsandri

Referitor la acest aspect, **G. C. Nicolescu** evită cu eleganță să trateze subiectul, reflectat evident în multe din scrisorile lui Alecsandri, de unde putem trage concluzia că a existat și o anumită auto cenzurare a scrisorilor publicate: „În sfârșit, prin parcurgerea scrisorilor lui Alecsandri căpătăm un material bogat și interesant pentru a defini acea parte din biografia lui **care aruncă o umbră** într-o viață în linii mari, deosebit de luminoasă și anume: **relațiile sale cu Familia Regală**. Problema aceasta, firește, nu poate fi lămurită în întreaga ei complexitate acum, aici, ea cerând un spațiu mai larg, totuși nu e lipsit de interes să reținem că, spre satisfacția noastră, scriitorul nu ne apare nici ca un curtean oportunist, nici ca un ambițios dornic de parvenire, cu atât mai puțin ca un om care-și pierde libertatea spiritului său critic din cauza acestor relații, pe care se vede în mod evident că Palatul le cultiva îndeosebi și nu fără intenții”⁷.

În final, **G. C. Nicolescu**, care a scris prefața la ediția din 1960, avea să facă o evaluare morală a personalității lui V. Alecsandri deosebit de interesantă:

- Modestia și simplitatea, reală și sinceră, în viața de toate zilele.

⁵ Ibidem, ediția 1964, pag. VI

⁶ Jurnalul, Carol I al României, Vol. I, 1881-1887, Polirom, 2007. Din acest jurnal reiese faptul că în perioada 3-15 octombrie 1884, Alecsandri juca biliard cu regele Carol I în fiecare seară. (Pag. 399-401). În perioada 2 septembrie – 10 octombrie 1896, au jucat din nou biliard. (Pag. 455-457).

⁷ Ibidem, ed. 1960, pag. XVIII

- Tactul său în orice împrejurare, politețea lui delicată față de toată lumea, dar mai cu seamă față de cei mai tineri sau mai prejos ca el, în sfârșit demnitatea îndeosebi în raporturile cu cei mai mari ca el.

- Generozitatea, era un om care ierta, uita și mai presus de toate, era un om loial. Nu păstra ranchiună nimănui⁸.

Faptul că scrisorile adresate lui **Edouard Grenier**, care au fost publicate în *Biblioteca pentru toți* în anul 1911, nu au mai fost republicate, pune anumite semne de întrebare.

Alecsandrescu-Dorna, care scrie prefața la acest volum, ne oferă câteva informații interesante privind sursa acestor scrisori, dar mai ales date biografice despre E. Grenier.

Cel care avea să descopere o importantă colecție de scrisori atribuite lui Grenier, este conservatorul bibliotecii din Besançon:

Georges Gazier, care le-a clasat pe autori. Astfel, descoperim că din această colecție de scrisori importante și numeroase fac parte nume sonore din viața publică franceză precum: Victor de Laprade, Auguste Barbier, Emile Augier, Sully Prudhomme, Alexandre Dumas, Prosper Mérimée, Jules Lemaître, Ferdinand Brunetiére, Challemlacour, Albert Vandal, dar și scrisori ale lui De Gubernatis. Surpriza acestui bibliotecar este faptul că descoperă treizeci și două de scrisori expediate de Vasile Alecsandri în perioada anilor 1855-1885⁹.

G. Gazier publică, în decembrie 1909, o broșură la Besançon: „*Edouard Grenier et ses correspondants*”, care făcea parte dintr-o publicație, seria a 8-a, tomul IV, intitulată „*Mémoires de la Société d'Emulation du Doubs*”.

Această broșură era un adevărat memoriu amănunțit asupra corespondenței pe care poetul E. Grenier, mort în 1901, o lăsase bibliotecii orașului Besançon¹⁰.

G. Gazier era fiul profesorului de la Sorbona Antonin Gazier, bine educat, conștientiza importanța celor câteva mii de scrisori ale marilor personalități literare și politice, pentru a le oferi cercetătorilor în vederea studierii acestora.

Alecsandrescu-Dorna mărturisește în *Introducerea* la acest volum faptul că l-a contactat pe Georges Gazier și l-a convins să publice scrisorile lui V. Alecsandri, evident în limba franceză. Atât de convingător a fost, încât a primit la scurt timp, în 1911, un exemplar din lucrarea respectivă intitulată: „*Lettres inédites du poète roumain Basile Alecsandri a Edouard Grenier*”, apărută la *Librairie ancienne Honoré Champion* din Paris.

Dar Alecsandrescu-Dorna va fi plăcut surprins și de introducerea făcută de tânărul bibliotecar, care însoțește cele treizeci și două de scrisori, cu informații pe care le va utiliza la publicarea acestor scrisori¹¹.

Pentru a înțelege mai bine scrisorile lui Alecsandri adresate lui Grenier, este important de a cunoaște câteva date despre acest rafinat francez pe care poetul nostru l-a prețuit atât de mult. Sursa provine chiar de la cel care a publicat pentru prima dată aceste scrisori, Gazier, prin intermediul lui Alecsandrescu-Dorna, care le traduce și le

Fig. 3 Scrisori inedite ale lui V. Alecsandri cu E. Grenier (1855-1885)

⁸ Marta Anineanu, op., cit., 1960, pag. XXX-XXXI.

⁹ Vasile Alecsandri, *Scrisori inedite, corespondența cu Edouard Grenier 1855-1885*, Editura Librăriei Universal, Alcalay & co., București, 1911, Colecția: *Biblioteca pentru toți* pag. III.

¹⁰ Biblioteca din Besançon a fost înființată în anul 1794. Are o impresionantă colecție de 1.100 incunabile, peste 500.000 de cărți, 18.000 de monede și 200 de tablouri. Informația a fost oferită cu generozitate de domnul Adrian Șoldea, căruia îi mulțumim pe această cale.

¹¹ Ibidem, pag. IV

utilizează din plin în *Introducere*, consemnând și el sursa.

„**Edouard Grenier**, născut la Baume-les-Dames la 20 iunie 1819 și decedat în același oraș la 4 decembrie 1901, este considerat pe drept cuvânt ca unul dintre cei dintâi printre poeții de-al doilea ordin pe care i-a produs secolul al XX-lea. Discipol al lui André Chénier, al lui Lamartine, al lui Vigny și al lui Musset, el merită să fie pus alături de Barbier, de Brizeux, de Laprade, destul de aproape de Sully-Prudhomme, care-i prețuia foarte mult talentul. Opera lui Grenier se adresează mai cu seamă unei elite și aceasta este pricina pentru care numele nu-i este cunoscut decât de literați. Dar cei care pot avea în mâini cele trei volume ale lui de poezii complete, simt citindu-le o plăcere din cele mai delicate pricinuită de înălțimea și finețea sentimentelor exprimate, de farmecul descrierilor și armonioasa cadență a verbului, totdeauna cizelate cu artă. Afară de acestea, Grenier era, după mărturisirea celor ce l-au cunoscut, un om cu relații alese. A cunoscut aproape pe toți scriitorii iluștri ai vremii lui, și, într-un secol în care rivalitățile literare au fost adesea atât de aspre, nu a numărat printre dâșii decât prieteni. Corespondența sa poartă la fiecare pagină mărturisirea adâncii afecțiuni ce inspira tuturor. A vorbit el singur în ale sale *Souvenirs littéraires* de excelentele raporturi ce a întreținut cu supraviețuitoarii epoci romantice, cu Lamartine, Musset, Ch. Nodier, George Sand, Mérimée, de Vigny, dar scrisorile lor, pe care le păstra cu sfințenie, au pierit în incendiul ce i-a distrus casa din rue de Lille, în mai 1871. Restul corespondenței lui, în posesia bibliotecii din Besançon, lasă să se vadă cât îl stimau scriitori ca Emile Augier, V. de Laprade, August Barbier, Alexandre Dumas fiul, Henri Becque și Sully-Prudhomme, spre a nu vorbi decât de morți. Distincțiunea lui înnăscută, eleganța purtărilor lui, agrementul conversației, fermecau mai cu seamă pe femei, a căror societate el o căuta bucuros. Contesa d'Agout, doamnele Amable Tastu, Ackermann, Arvéde Barine, Pauline Caro, Valentine de Lamartine, Emmeline Raymond sunt în primul rând printre nenumăratele prietene ale lui Grenier, care își făceau o plăcere a corespunda cu dânsul, a-i încredința chiar gândurile lor tainice, bucuriile și întristările lor intime. Printre corespondenții lui Grenier mai figurează mulți străini, germani, greci, români, italieni mai cu seamă, pe care îi cunoaște în timpul călătoriilor lui.

Atașat la Ministerul de Finanțe de la 1841 la 1848, a fost însărcinat în 1847 cu o misiune în Germania. După căderea lui Ludovic-Filip intră în diplomatie, a fost numit de Lamartine în 1848 al doilea secretar al Legației Franței la Berlin; de acolo este trimis în aceeași calitate la Berna, apoi la Frankfurt. El însă părăsi brusc cariera diplomatică în 1851, după Lovitura de Stat a lui Ludovic Bonaparte; nu a mai vrut să servească pe acela pe care-l numi totdeauna, ca și Victor Hugo, omul lui 2 decembrie. Posesor al unei averi frumoase, care-i asigura independența, se consacră de aici înainte cu totul literelor și poeziei și a trăit astfel până la vârsta de optzeci și doi de ani.

În timpul ultimilor patruzeci de ani, Grenier nu renunță decât o dată la libertatea sa, la sfârșitul lui 1854. A primit atunci să devină secretarul particular al prințului Moldovei Grigore Ghika, căruia îi plăcea să se înconjoare de colaboratori francezi în epoca de regenerare a Principatelor dunărene, căreia se consacraseră. Grenier a stat optsprezece luni în serviciul prințului Ghika, până în momentul când acesta a trebuit să părăsească puterea sub presiunea Turciei și Austriei, în iulie 1856¹².

Legat de șederea lui Grenier în Moldova, și legătura sufletească pe care o avea cu V. Alecsandri, Gazier avea să citeze din mărturisirile acestuia scrise într-un volum cu amintiri: „Grenier a povestit în ale sale *Souvenirs littéraires* întrevăderea ce a avut cu Prosper Mérimée, vecinul său din rue de Lille, în momentul plecării sale spre Moldova. Era, ne spune dânsul, ocupat cu facerea cuferelor, când Mérimée veni îmbrăcat cu

¹² *Ibidem*, pag. V-VII.

frumosul lui halat japonez. Îi aducea o scrisoare de recomandare pentru unul din prietenii lui din Moldova, Vasile Alecsandri, *un om încântător*, adăugă el, *întâiul poet din țara sa și cu care călătorise în Spania*. Pe urmă, Grenier a trebuit să se felicite de această recomandare, căci nu-i era cu putință să găsească în țara moldovenească un om cu care să fie în mai perfectă comunitate de idei și de sentimente ca acest român deja celebru, în vârstă de treizeci și patru de ani atunci, mai tânăr decât el abia cu doi ani. O prietenie din cea mai strânsă se stabili repede între ei și fu durabilă, pentru că relațiile epistolare au urmat între Grenier și Alecsandri timp de mai bine de treizeci de ani¹³.

Urmează o frumoasă prezentare a lui Alecsandri, cu multe date biografice relatate în broșura respectivă de către Gazier, peste care Alexandrescu-Dorna sare, dar prezintă în final o sumară trecere în revistă, concepută de distinsul bibliotecar, a stilului și evenimentelor când au fost scrise aceste scrisori: „Scrisorile lui Vasile Alecsandri, pe care le publicăm aici, prezintă pentru România, compatrioții lui, un interes indiscutabil, căci **tot ce-a ieșit din pana poetului lor național merită să fie cu pietate adunat**. Afară de aceasta însă, ei vor citi cu plăcere amănuntele ce le dă Alecsandri asupra lui însuși și asupra compunerii operelor sale, aprecierile ce le face asupra caracterului și moravurilor moldovenilor și valahilor, elogiul emoționant ce face neînfrântului lor curaj în momentul Războiului Independenței. În această privință, scrisorile de la 1877 sunt adevărate pagini de istorie demne de a trece la posteritate.

Nici noi, Francezii, nu avem motive mai puțin puternice de a citi și gusta această corespondență. Mai întâi Alecsandri a scris aceste scrisori în franțuzește și este de ajuns să-ți arunci ochii asupra lor ca să constăți cu câtă stăpânire ne mânuia străinul această limbă. Stilul lui curge cu o limpeziciune extraordinară, știe totdeauna să găsească, spre a-și exprima cugetarea, cuvântul potrivit și imaginea cea mai expresivă, uneori cea mai pitorească. Mica legendă venețiană pe care o povestește lui Grenier, în scrisoarea lui din 1 octombrie 1858, este un adevărat model de genul acesta. În alte părți, mai cu seamă când vorbește de țara sa sau de a noastră, patima ce-l însuflețește îi inspiră accente de o elocvență rară. Unele pagini ne fac să gândim la Lamartine, cu care, ca poet și ca om politic are de altfel multe puncte de asemănare¹⁴.

Suferința reală exprimată de Alecsandri în scrisorile adresate lui Grenier, atunci când Franța trecea prin momentele grele, fiind învinsă de Germania, a inspirat rafinamentului bibliotecar, care era Gazier, anumite aprecieri, care îl pun în lumină pe Alecsandri: „În sfârșit, nu ne este cu putință să nu fim cuprinși de o adâncă emoție constatând sentimentele ce Franța a știut să inspire lui Alecsandri. Chiar de la sosirea sa la Paris fusese cucerit de civilizația noastră, sedus de literatura, de artele, de gusturile noastre, de spiritul francez într-un cuvânt. Și astfel, știrea dezastrelor noastre de la 1870 îi pricinuieste o întristare și o indignare extraordinară. Scrisorile lui de la 1870-1871 către Grenier arată cât de mult ne iubea țara, ale cărei răni le simțea ca și când ar fi fost făcute chiar patriei lui. Franța învinsă, era pentru dânsul întreaga rasă latină lovită în inimă, era omenirea însăși micșorată și umilită în ceea ce avea ea mai nobil... Nu s-a uitat în țara noastră proclamația dată de ministerul Brătianu, afirmând la începutul războiului franco-german că *acolo unde fâlfâie drapelul Franței, acolo erau și interesele și simpatiile României*. Nimeni însă n-a fost mai elocvent interpret al acestor sentimente ca V. Alecsandri, mai cu seamă în scrisorile către Grenier de la 14 octombrie 1870, 8 iulie și 12 octombrie 1871. El plânge firește asupra nenorocirilor noastre, dar arată și o neclintită încredere în destinele noastre, căci știe că Franța nu poate muri¹⁵.

¹³ *Ibidem*, pag. VIII

¹⁴ *Ibidem*, pag. IX

¹⁵ *Ibidem*, pag. X

Alecsandri nu putea evita anumite aprecieri asupra celor care au produs acest dezastru Franței și care sunt scoase în evidență de către Gazier: „Admirația entuziastă ce o are Alecsandri pentru țara noastră îl face uneori să judece aspru pe cei care au fost învingători, rasa germană în particular”¹⁶.

În finalul acestei *Introduceri*, **Alexandrescu-Dorna**, în iunie 1911, avea să mulțumească cu eleganță acestui nobil francez care citise cu mare atenție toate scrisorile lui Alecsandri adresate lui Grenier, ca în final să le și publice: „Recunoscători d-lui Gazier pentru frumoasele cuvinte ce le-a adresat marelui nostru poet și pentru osteneala ce și-a dat de a strânge laolaltă prețioasele documente ale literaturii noastre, înfățișăm publicului românesc scrisorile ce urmează, încredințați fiind că prin această întregire a operei lui Alecsandri servim literatura românească și contribuim într-o bună parte la înlesnirea cercetărilor asupra unei epoci scumpe tuturor Românilor, întrucât este vorba în aceste documente de împrejurări, fapte și nume din epoca de renaștere a României, epoca asupra căreia numele lui Alecsandri domină cu toată stăpânirea geniului, simțământului și iubirii de neam și țară”¹⁷.

Fig. 4 Fațada bibliotecii din Besançon

Prima scrisoare adresată lui Grenier, expediată din Iași, datează din **ianuarie 1855**. Din scrisoare rezultă faptul că Grenier sosise la Iași și apelase la V. Alecsandri să fie introdus la *Curte* pentru a fi prezentat prințului Grigore Ghika¹⁸.

La scurt timp, în a treia scrisoare din **10 octombrie 1855** expediată din Paris, avea să se adreseze cu *Scumpul meu Grenier*. Relația între cei doi devenise deja foarte prietenoasă, pentru că Alecsandri își permitea să facă anumite glume: „... Află monstrule prea amabil, că ești adorat de toți cei ce te-au cunoscut mai mult sau mai puțin în intimitate; unele spun că ești încântător, altele că ai calități de inimă, altele că ești înzestrat cu o inteligență superioară... și cu toate acestea se pare că nimeni n-a luat încă seama că ești pleșuv! Numai Parisul poate produce așa admirabile efecte de optică... Patria mă cheamă și afacerile de asemenea. Dar înainte de a mă da victimă lor, am de gând să dau o fugă în Crimeea, ca să văd puțin eroii”.

Bucuria lui Alecsandri pentru victoria forțelor aliate franco-engleze asupra

¹⁶ *Ibidem*, pag. XI

¹⁷ *Ibidem*, pag. XII

¹⁸ *Ibidem*, Scrisoarea nr. I, pag. 13

rușilor, îl determină să vadă cu ochii lui în Crimeea acel spectacol al înfrângerii unui popor, care nouă românilor ne-a produs atâtea ciuntiri de teritorii și jafuri sistematice pe teritoriul țării: „Plec sâmbătă la Constantinopol, unde voi fi la 25 ale lunii acesteia, de acolo sar cu amândouă picioarele pe turnul Malakoff, apoi, după ce-mi voi fi săturat bine privirile de acest mare spectacol de distrugere, mă voi întoarce să petrec iarna la Iași”¹⁹.

Întors din Crimeea, Alecsandri este reținut de Costache Negri, cu care era foarte bun prieten, la Constantinopol, mai mult decât planificase. În **20 decembrie 1855** avea să-i scrie din Constantinopol lui Grenier: „De când m-am întors din Crimeea, toate ororile iernii s-au abătut asupra Bosforului, ploi, zăpezi, vânturi, furtuni. E un iad! Pune pe lângă acestea politica bizantină a Turcilor, intrigile infame ale călugărilor greci, istoria prea adesea repetată a averilor mănăstirești și vei înțelege starea de grozăvie în care mă aflu... Atmosfera bizantină e alcătuită din miasme de corupție materială și mai cu seamă morală, care te scârbesc”²⁰.

Alecsandri, după plecarea din Moldova a lui Grenier, dorea să-i recomande acestuia persoane remarcabile care trăiau în Franța, precum era doamna Zoe Cantacuzino. Scrisoarea expedită din Iași, pe data de **1 mai 1856**, adresată Zoei Cantacuzino, se termină cu o prezentare: „Dați-mi voie să vă prezint pe unul din cei mai buni prieteni ai mei, d-l Grenier, care a petrecut cincisprezece luni printre noi și care ne-a îndrăgit atât de mult țara încât ar vrea să o regăsească pretutindeni. N-ar putea întâlni o mai plăcută amintire a Moldovei decât în d-voastră, scumpă doamnă Cantacuzino”²¹.

Dar și Grenier era atent de fiecare dată de sărbătorile de iarnă, mai ales atunci când avea un delegat care mergea în Moldova, să ofere cadouri poetului. O mărturie în acest sens este scrisoarea de mulțumire a lui Alecsandri din **decembrie 1856**, când primește cadou o cutie cu mânuși, un portofoliu, și un cuțit pentru desfăcut corespondența. Alecsandri avea să scrie: „Fiecare din aceste obiecte poartă pecetea unei atenții cu totul prietenești și m-a mișcat în chip plăcut. Îți mulțumesc, scump prieten, știi să faci bine lucrurile”²².

În scrisoarea a X-a expedită după un an, în **mai 1857**, Alecsandri a fost pus în mare încurcătură de Grenier, care i-a cerut o analiză a diferenței de caractere și de moravuri între valahi și moldoveni. Răspunsul este interesant prin complexitatea argumentelor la care apelează Alecsandri: „Deosebirea nu constă decât în câteva nuanțe destul de greu de prins. Amicul nostru Russo a spus într-un moment de bună dispoziție că valahii erau *gasconii* României și nu s-a înșelat cu mult. Adevărul este că frații noștri de dincolo de Milcov au o aplecare foarte pronunțată pentru ceea ce se cheamă ordinar gluma (la blague), dar aceasta provine din felul de viață ce duc și din puținul interes ce pun în grija afacerilor lor. Toată Valahia este în București, adică tot acela care se bucură de ceva avere aspiră să guste deliciile acestei capitale valahe, așa că moșiile sunt părăsite pe mâna unor arendași lacomi, cei mai mulți greci, bulgari sau sârbi. Obiceiul acesta, ale cărui urmări sunt fatale pentru averi, aduce alte rele ce ating moravurile și caracterele indivizilor... Dar aceste mici neajunsuri nu prejudecă întru nimic bunătatea și blândețea caracterului valahului. În Valahia oamenii sunt buni, amabili, primitivi, ca și în Moldova. Sunt mai veseli, mai glumeți. Iată toată diferența... La București se adoptă orice inovație politică, literară și chiar socială, cu o ușurință

¹⁹ *Ibidem*, Scrisoarea nr. III, pag. 15

²⁰ *Ibidem*, Scrisoarea nr. V, pag. 17-19

²¹ *Ibidem*, Scrisoarea nr. VI, pag. 20

²² *Ibidem*, Scrisoarea nr. VIII, pag. 23

uimitoare, pe când la Iași lumea judecă de zece ori înainte de a o adopta. E de ajuns ca un domn oarecare să prezinte un nou sistem de ortografie, de exemplu, fie el chiar stupid și impracticabil, și se face din el un cult... Caracterul valah e mai meridional decât al nostru, moravurile se resimt puțin, dar, la prima vedere, sunt aceleași ca și în Moldova... Lăsând totuși de o parte orice spirit de părtinire, găsesc că e mai serios, mai mult tact, mult mai cumsecade în societatea moldoveană decât în societatea valahă. Avem femei mult mai instruite și mai distinse, și bărbați mult mai practici. Literatura valahă a produs mai mult, dar nu mai bine decât literatura moldoveană, dimpotrivă... Ușoarele deosebiri ce există între locuitorii Iașilor și ai Bucureștilor, sunt că noi aceștia suntem mai independenți de guvern decât valahii. *Poporul este același în amândouă principate*²³.

Evenimentele tragice din războiul Franței cu Prusia l-au impresionat pe V. Alecsandri. În 2 septembrie 1879 împăratul Franței este obligat să capituleze, iar Parisul era înconjurat în 19 septembrie 1870. Cu asemenea vești venite din Franța, Alecsandri s-a adresat lui Grenier printr-o scrisoare din **14 octombrie 1870**, expediată din Mircești: „De la capătul lumii, unde sunt aruncat, urmăresc cu ochi îngrijorat gravele evenimente ce se desfășoară în Franța și mă întreb adesea ce-au devenit amicii mei de predilecție. Baligot și-a văzut provincia năpădită și devastată de hordurile prusiene și de atunci n-am mai avut știri. A căzut cumva el însuși, în luptă?... Nu te întreb ce-ai suferit și ce suferi văzându-ți țara cea frumoasă pe mâna străinului: îți cunosc amărăciunile sufletului... Vai! mă simt umilit de înfrângerea Franței, căci aceste înfrângeri sunt alcătuite din nenorocire și rușine... Să crezi în mânia cerească? Dar de ce-ar pedepsi Cerul Franța? Pentru că a fost țara inițiativelor mari, leagănul nobililor libertăți ce sunt împrăștiate în lume?... Adio, dragul meu. Dumnezeu cu Franța! V. Alecsandri”²⁴.

În continuare Alecsandri îl încurajează pe Grenier prin scrisorile expediate din Mircești, cu argumente sincere legate de calitățile poporului francez, care va depăși acest episod dezastros din istoria recentă. În data de **8 iunie 1871**, la câteva zile de la semnarea tratatului de pace de la Frankfurt, din 10 mai, Alecsandri se adresează printr-o scrisoare care reflectă modul de gândire al poetului: „Da, dragă prietene, ai dreptate să nu te îndoiești de viitor, există în națiunea d-tale o forță de vitalitate pe care nimic nu o poate nimici și această forță se traduce printr-o minunată nepăsare, ce-și are mărirea ei, orice s-ar spune, căci ea face să se disprețuiască neajunsurile prezentului și face să se privească viitorul cu încredere. Rana e mare, adâncă, îngrozitoare, dar sângele e bogat și rana se va cicatriza mai repede decum cred dușmanii d-voastră.

Parisul a fost bombardat de prusieni, incendiat de comunarzi, orașul acesta, mândria și bucuria lumii, este presărat azi cu ruine... Parisul este stăpâna lumii inteligente și bogate, e iubită și e voită frumoasă și împodobită ca o regină... Un german, oricât s-ar îmbogăți prin prădările vecinului, va fi totdeauna un *Tudesque* greoi, grosolan, obtuz, cu râsul prostesc, cu înfățișarea aproape grotescă, pe când un francez, chiar sărăcit, va păstra un oarecare semn de distincție înăscută rasei latine și spiritul acela fin și zeflemist, atât de temut de docta Germaniei, de sfânta Rusie și de mercantila Anglie. *Luați-mi aurul, domnilor germani, beți-mi vinul, haide, îmbuibați-vă odată în viața voastră, eu vă privesc surâzând, căci sunteți de rând chiar în triumfurile voastre, și eu mă simt destul de bogată spre a vă face pomană cu puțină victorie și chiar cu puțină glorie. Iată ce poate spune Franța și poate adăuga: Luați seama la revanșă! A! în ziua aceea o să petrecem*”.

Ca un bun moldovean, Alecsandri îl invită la Mircești pentru o perioadă, ca să uite

²³ *Ibidem*, Scrisoarea nr. X, pag. 27-30

²⁴ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XV, pag. 51-52

dezastrul din Franța: „Bietul Mérimée! A închis ochii la timp. Casa i-a fost arsă ca și micul d-tale apartament, scumpe prieten... De ce nu vii la Mircești să te odihnești de toate emoțiile; am fi atât de fericiți noi amândoi în sânul liniștii desăvârșite ce mă înconjoară”²⁵.

Fig. 5 Conacul lui Vasile Alecsandri de la Mircești

Alecsandri, în **12 octombrie 1871**, aflat tot la Mircești, este în continuare neliniștit referitor la situația Franței și scrie o scrisoare unică prin subiectul tratat într-o conjunctură europeană, pe care poetul o analizează cu luciditate, dar și cu mult umor: „Emoția produsă de dezastrele Franței a fost prea puternică; ea e urmată de o deprimare morală, de o oboseală intelectuală contra cărora trebui să reacționăm energetic... Se zice, la mine în țară, că rușii lasă totdeauna holera în urma lor; se poate spune că Prusia a lăsat în urma ei o prostrație cu totul germanică și care, pentru rasele latine, este o adevărată boală... Noi, românii care am văzut trecând atâtea năvăliri peste pământul patriei noastre, știm de ce natură sunt straturile mocirloase pe care valurile acestor năvăliri le depun când se retrag”.

Cu un umor amar, Alecsandri avea să treacă în revistă, în anul de grație 1871, caracterizările făcute de el mai multor nații care au influențat istoria europeană:

„Năvălire turcească: pilaf fiert în sânge
Năvălire rusească: ortodoxie brutală, hoțească, grețoasă
Năvălire austriacă: răutate burlescă, prostie pretențioasă
Năvălire prusiană: bestialitate plină de ură, crudă și hrăpăreață
Poporul zice:
Turcul: caraghios
Rusul: porc
Neamțul: Pâsat mort de foame
Prusacul: porc nemțesc, neamț porcesc.

Toate aceste rase, cărora li s-au acordat chiar unele calități, vor resimți încă multă vreme grosolănia lor din naștere; sunt foști sclavi ai rasei latine, care vor să fie stăpâni la rândul lor și care nu vor înțelege niciodată adevărata mărime. Bismarck este un mare om german, nu va fi niciodată un mare om european... Sărmanul meu amic, ce frumoase iluzii aveai asupra rasei germanice! Nu vedeai în savanta Germanie decât

²⁵ Ibidem, Scrisoarea nr. XVI, pag. 53-55.

niște Goethe și niște Schiller, filozofi blânzi, firi molatice și cinstite? False iluzii sunt toți aceștia! Totul e fals în țara verzei acre: falsă literatură, falsă filozofie, fals spirit și fals sentiment... totul îmbrăcat în falși zurgălăi ce au putut surprinde până azi buna credință a spiritelor drepte și a inimilor sincere”²⁶.

În plin război ruso-turc din 1877, Alecsandri, tot din Mircești, pe **16 mai 1877**, avea să scrie lui Grenier sentimentele cele mai sincere pe care le trăiește în acele clipe istorice pentru țara noastră: „Când ești Franța, când ai ca dânsa ceva de-al ștregarului și de-al uriașului, îți poți permite orice, chiar greșeli pe care le plătești foarte scump, ai cu ce să le plătești... Dar când ești România, adică un pitic ghemuit între trei coloși, ce poți face ca să-ți aperi existența și naționalitatea? Coloșilor li se năzare să-și măsoare puterile la fiecare cincisprezece sau douăzeci de ani; se îngrijesc ele de nenorocitul pitic ce le stă în drum? Firește nu, trec, îl zdrobesc, și când pugilatul s-a sfârșit, se reîntorc acasă lăsându-l să se vaite cu labele în vânt. Atunci vin cumetrele diplomației ca să-l îngrijească și să-l acopere cu bandaje ce se schimbă în adevărate lanțuri. Nenorocitul se vaită mai mult ca oricând și Europa își zice: Dar ce vrea mucosul acela, ce zbiară? Nu e niciodată mulțumit? Ai de gând să taci, broscuile? ... Îndurăm regula contraloviturilor tuturor prostiilor Sublimei Porți și tuturor celor întreprinse de Rusia. Vizirul nu și-a făcut cheful, și-a fumat prost ciubucul, răspunde obraznic vreunor propuneri ale cabinetului din Petersburg... războiul... și Prutul este trecut. România poate fi, fără frică de pedeapsă, călcată în picioarele cailor căzăcești și într-o bună dimineață se vede năpădită de hoarde înregimentate ce merg, zice-se, să dezrobească pe creștinii din Orient. Este o cruciadă în favoarea bulgarilor, prea bine, dar e o striveală pentru noi. Trei sute de mii de ruși intră cântând arii asiatice și iau poziție de-a lungul Dunării... Duelul nostru cu suveranii în papuci a început și mica noastră oștire s-a purtat până acum de mi-a reîncălzit sângele bătrân; se va lupta bine, acest drag mănunchi de recruți luați de la munca câmpului, căci vederea teribililor bașbuzuci i-a făcut să pufnească de râs... Dragă prietene, sunt foarte emoționat, scriind rândurile acestea mă silesc să-mi rețin lacrimile. Nu surâde de entuziasmul meu, nu poetul îți vorbește, ci un om nenorocit că nu mai este tânăr ca să se ducă să fie ucis la graniță”²⁷.

Ororile războiului și vitejia soldatului român sunt subiectul altei scrisori expediată lui Grenier în data de **1 noiembrie 1877**: „Urâsc măcelurile ce însângerează acum malurile Dunării și care amintesc de cele mai crude epoci ale barbariei. Pe la noi nu se face război, se măcelărește, se schilodește. Bașbuzucii taie picioarele nenorociților răniți, ca să le ia cizmele... Ce avem noi comun cu populațiile slave din Turcia, ca să jertfim mii de vieți în cinstea lor?... Bieții noștri dorobanți, adică bieții noștri țărani îmbrăcați cu o manta militară proastă și cu o căciulă împodobită cu pene de curcan, au făcut minuni... Ei au dovedit că poporul român avea curajul în stare latentă și că nu-i trebuia decât un prilej ca să se arate în toată puterea. A fost o revelație!”

În încheiere, pledează pentru însușirile rasei latine, neștiind că va câștiga un important premiu la Montpellier pentru *Cântecul ginta latină*, la **19 mai 1878**: „Dragul meu, ochii ți s-ar umple de lacrimi dacă ți-aș povesti tot ce-am văzut mare și într-adevăr frumos la poporul acesta. Viteji copii! Nobile inimi! Se scoboară cu adevărat în linie dreaptă din strămoșii lor, cu adevărat sunt de *rasă latină*... Toți răniții noștri n-au decât un gând, să se vindece cât mai repede ca să se întoarcă la Plevna, au prins gust de moarte... Eu n-am făcut nimic un an de zile. Cutreier țara ținând conferințe în folosul răniților noștri; am adunat peste 8.000 de franci. Și plec la Galați și Brăila, ca să

²⁶ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XVII, pag. 56-60

²⁷ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XVIII, pag. 60-63

țin alte conferințe”²⁸.

După ce mărturisește în **20 iunie 1882**, faptul că a călătorit mult prin Europa, unde: „Mi-am făcut o cură intelectuală și mă simt bine, degetele îmi ard ca să mânuiesc condeiul”, revine după o lună cu o altă scrisoare. Citind lucrarea lui Grenier în tihnă la Mircești, intitulată *Moartea jidovului rățăcitor*, Alecsandri este impresionat de lucrările în general scrise de acesta și se întreabă retoric: „Închizând volumul, întâiul meu sentiment a fost să mă întreb de ce nu faci parte din *Academie*”²⁹.

Argumentele pe care le considera Alecsandri suficiente pentru a fi în *Academie* avea să le scrie în această scrisoare: „A avea inspirații mari, a mânui limba în perfecțiune, a propaga sentimentele nobile, a ridica sufletele, a le sfătui demnitatea, patriotismul, pornirile nobile, într-un cuvânt, a face dovada de adevărat poet și de adevărat cetățean, sunt tot atâtea titluri pentru excluderea din templu?”. Alecsandri este cu adevărat revoltat că „se închid porțile celor aleși, care produc opere frumoase!”

Referindu-se la volumul *Petits Poèmes* publicat de Grenier, în care Alecsandri găsește strofele *Pe un mormânt* dedicate prințului Grigore Ghika, care decedase, avea să facă următoarele aprecieri: „Cât despre strofele d-tale adresate memoriei prințului Ghika, afară de calitățile poetice și sentimentele mișcătoare ce le deosebesc, ele se leagă de o epocă de renaștere pentru România, și așa fel îți creează drepturi la iubirea compatrioților mei. Știm cu câtă iubire pentru țara noastră ai întreținut spiritul prințului Ghika în pregătirea marelui act istoric al *Unirii Principatelor*, și numele d-tale își va avea locul său în analele epocii. În scurt, m-ai întinerit cu douăzeci și cinci de ani în spațiul a douăsprezece ore și aceasta este o minune pe care numai singuri adevărații poeți au darul să o facă”³⁰.

Aflăm despre o lucrare a lui Grenier, din scrisoarea expediată din Mircești pe **1 august 1882**, care se referă la amintirile acestuia din șederea în Moldova. Publicate într-un număr restrâns de maxim zece exemplare, aceste amintiri nu au ajuns și la Alecsandri, care află doar de intenția de a le scrie. Din acest motiv, îl încurajează să-și tipărească manuscrisul: „Este o minunată idee care va da roade minunate. Le gust dinainte, căci nădăjduiesc că ai să-ți tipărești manuscrisul. Ce de amintiri frumoase ai să rânduiești artistic în volumul d-tale! Și ce încântătoare tablouri ai să faci despre societatea din Iași, așa cum ai cunoscut-o în 1855-1856, cu tinerimea ei entuziastă și patriotică, cu mănunchiul ei de femei frumoase, cu pecetea ei de originalitate, care, vai! s-a șters de atunci”³¹.

V. Alecsandri, printr-o scurtă și laconică scrisoare din **2 septembrie 1882**, avea să-l anunțe pe Grenier că regele Carol I l-a numit ofițer al *Coroanei României*³².

Mai multe detalii aflăm din următoarea scrisoare expediată din Mircești pe **27 septembrie 1882**. Încă de la începutul scrisorii, Alecsandri îl pune pe Grenier într-o încurcătură, exprimând celebra expresie consacrată din romanul *Mohicanii Parisului* de Alexandru Dumas tatăl: *Cherchez la femme*. Urmează întrebarea firească legată de înmânarea *Coroanei României*: „Știi cine s-a gândit mai întâi la d-ta pentru un semn de distincție, ca răsplată pentru serviciile ce ai făcut țării în timpul domniei prințului Ghika? Ghicește... **Zoe Sturdza**, cu dânsa trebuie deci să te descurci și cred că n-ai să întârzii a o dojeni cum se cuvine pentru buna mișcare ce a avut față de d-ta. Eu n-am

²⁸ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XIX, pag. 64-68

²⁹ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XXII, pag. 72. Este cunoscut faptul că Granier a ratat să fie membru al Academiei Franceze pentru că a pierdut în fața lui Gaston Boissier.

³⁰ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XXII, pag. 73-74

³¹ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XXIII, pag. 74-75

³² *Ibidem*, Scrisoarea nr. XXIV, pag. 76

fost decât umilul instrument, a ei este *gentilezza* și n-am avut mare merit de a fi izbutit, căci mi-a fost destul să-ți pronunț numele în fața Regelui, pentru ca Majestatea Sa să propună instantaneu și să-și dovedească stima față de secretarul intim al defunctului prinț Ghika, a cărei nepoată este prima domnișoară de onoare a Reginei. Voi adăuga totuși că nu numai titlului d-tale de secretar domnesc datorești ordinul *Coroana României*, dar și calității d-tale de poet încântător, căci ai fost decorat odată cu Mistral. Chiar de azi ai dreptul la rangul de *crucer* și la un lot de o duzină de frumoase gitanas, care te așteaptă cu brațele deschise”³³.

Ca un bun prieten ce era, Alecsandri va insista să facă această legătură epistolară între Grenier și Zoe Sturdza, cea care a inițiat această decorare. Scrisoarea din **7 octombrie 1882** este o mărturie a insistenței cu care boierul moldovean din Mircești știe să genereze clipe de fericire celor care merită: „Ar trebui să trimiți una din plachetele d-tale Zoi Sturdza la Iași, la D-na Roznovanu, cu o scrisoare cu scriitura d-tale fină, ca să-i mulțumești însuși pentru decorația primită. Atenția aceasta din partea d-tale o va atinge, căci este femeie și poate să înțeleagă tot ce vine din inimă. Mă însărcinezi să-i exprim sentimentele d-tale de gratitudine? N-am s-o fac, căci vreau să-ți dau prilejul de a intra în corespondență cu una din persoanele cele mai distinse din țara mea... Ea citește mult, preferă cărțile serioase și scrisoarea d-tale va face o intrare triumfală. Haide, ia-ți unul din cele mai bune condeie și umple patru pagini pe care le vei trimite ca pe un bun dar, grațiosului d-tale vinovat”³⁴.

După mai bine de un an, descoperim un V. Alecsandri, scriind lui Grenier în **20 ianuarie 1884** o scrisoare plină de un umor rafinat, care deja caracterizează această corespondență aflată pe sfârșite. La Mircești, unde a fost obligat să rămână mai mult timp din cauza unei boli de care suferea Paulina, nevasta poetului, și-a consacrat timpul creației literare de care era mândru: „Am încercat să lupt contra năvalei acesteia de tristețe, aruncându-mă nebunește în brațele acelei bune zeițe, literatura, și m-am dedat studiului lui Horațiu. Ce adorabilă filozofie am scos din scrisorile lui!... Câtă recunoștință îi datorez! Așa, spre a-mi arăta față de el sentimentele mele de gratitudine, am compus o piesă antică, în trei acte și în versuri, intitulată *Fântâna Blanduziei*”³⁵. Horațiu ocupă rolul principal. Piesa va fi jucată la București, în cursul lunii viitoare. Dar d-ta, scumpe prietene, ce subiect adâncești cu condeii d-tale atât de ascuțit și atât de adorabil de elegant? Ai sfârșit și publicat *Istoria petrecerii d-tale în Moldova*? Sunt foarte dornic de volumul acesta și-l aștept ca un amator de fructe frumoase.

Suferi mult din pricina iernii la Baume-les-Dames? La noi, termometrul, ca un adevărat clovn, execută salturi îngrozitoare sub linia lui zero, care-i slujește de trapez. S-a coborât zilele trecute la 16 grade. În schimb, priveliștea câmpului alb tot e splendidă în soare... dar să ne înțelegem, splendidă cu condiția să-l admiri din spatele geamurilor unei odăi confortabil încălzită”³⁶.

Aflând de succesul piesei *Fântâna Blanduziei*, Grenier îi sugerează să o traducă, dar Alecsandri avea să-i răspundă sincer în **22 mai 1884**: „Mă îndemni, dragul meu, să traduc eu însumi piesa care a obținut un atât de mare succes la București. Dar știu că această comedie antică ar bate zadarnic la porțile teatrelor din Paris; trebuie să fii de-al prăvăliei, ca să poți intra.

³³ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XXV, pag. 76-77

³⁴ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XXVI, pag. 78-80

³⁵ *Fântâna Blanduziei* este citită într-o ședință a Junimii și la Academie în 1883. Pentru strângerea de fonduri necesare îngrijirii lui Eminescu, care era bolnav, în toamna lui 1883, Vasile Alecsandri lecturează la Ateneu din această piesă.

³⁶ *Ibidem*, Scrisoarea nr. XXVIII, pag. 83-84

Cele două toiege de bătrânețe ale d-tale sunt excelente, sprijină-te în ele cu toată siguranța. Prietenia celor ce te cunosc nu-ți va lipsi niciodată, și nici poesia, căci inima d-tale bună și nobilă le adăpostește împărătește pe amândouă³⁷.

Moartea fratelui, la care Alecsandri ținea foarte mult, îl determină pe Grenier să-i transmită o scrisoare de alinare, cum numai prietenii adevărați o pot scrie, dar atunci când sunt și poeți, mesajul capătă o altă valoare sentimentală. La acest mesaj, Alecsandri răspunde din Mircești la **6 iunie 1884**: „Îți așteptam scrisoarea, căci nimeni mai bine decât d-ta nu-mi putea înțelege starea în urma morții fratelui meu. Ca și d-ta, rămân ultimul supraviețuitor al familiei. Tata, mama, surori, frate, toți m-au părăsit. La rândul meu am să mă duc după ei. Mai am, e adevărat, pe nevastă-mea, care e bună și afectuoasă, ea mi-este cel mai bun sprijin în nenorocirea ce m-a lovit. Fiica mea și copiii ei sunt dintr-o generație nouă. Ochii lor se îndreaptă, firește, înspre viitor. Ai noștri se îndreaptă înspre trecut... Îți mulțumesc, scumpe Grenier, pentru buna d-tale scrisoare”³⁸.

Ultima scrisoare păstrată la **Biblioteca din Besançon**, este scrisă de V. Alecsandri din București pe data de **8 februarie 1885**. Grenier primește prin această epistolă o veste care credem că l-a făcut fericit: „Două cuvinte drept răspuns scrisorii d-tale de la Menton, două cuvinte pline de făgăduieli mari. Eu sunt numit ministru plenipotențiar la Paris³⁹ și am de gând să plec peste șase săptămâni. Caută de te află la întâlnirea ce-ți dau acolo; vom regăsi amândoi, dacă nu un frate, un prieten frățesc”⁴⁰.

Fig. 6 Mausoleul lui V. Alecsandri din Mircești

Toate aceste scrisori trebuie încadrate în corespondența bogată pe care poetul a avut-o cu personalități culturale și politice din epoca respectivă. Ceea ce caracterizează aceste scrisori, este bogăția informațiilor ce rezultă din citirea lor, dar și eleganța plină de umor rafinat pe care poetul îl practică atunci când era cazul. Cu certitudine, Vasile Alecsandri avea cultul prieteniei și a fost respectat pe măsură.

Să ne bucurăm că avem șansa să descoperim o fațetă necunoscută a marelui poet prin intermediul acestor scrisori.

³⁷ Ibidem, Scrisoarea nr. XXIX, pag. 85-86

³⁸ Ibidem, Scrisoarea nr. XXX, pag. 86-87

³⁹ Regele Carol I, consemnează în Jurnal în data de 28 ianuarie 1885: „După-amiază promenadă, nu e frig. Ora 5 Alecsandri, care pleacă la Paris ca ministru plenipotențiar”. Vol. I, pag. 350.

⁴⁰ V. Alexandri, op., cit., Scrisoarea XXXII, pag. 89

* Imaginea lui E. Grenier și fațada bibliotecii din Besançon, au fost oferite cu prietenie de domnul Adrian Șoldea, din Montpellier, căruia îi mulțumim pe această cale